

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Dr. Ferenczi Zoltán.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, SZIRJÁK ALBERT, RIEGER IMRE.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ívnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (polgári iskola); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútea, 7. sz. a.) küldendők.

N y i l a t k o z a t

Midőn a „Család és Iskola“ szerkesztésétől körülményeim kényszerítő hatása miatt kedvem ellenére is visszalépek, úgy tolnak föl lelkemben e szerény körben valódi ügyszeretet serkentésére és irányzására buzgón közreműködő lappal majdnem két évig tartott benső összeköttetésem kedves emlékei, mintha egy időre egy kedves, meghitt körtől válnék meg, melyben az otthon báját, édességét éreztem. A hivalgó, sallangos működés, a tetszelgő jótékonyság, néppel szemben fitogtatott együttérzés, nagyképu neveléstani bölcsesség, mellverő önértékesedés helyett e lap éltető szelleme: a kolozsmegyei tanítótestületet átható ügybuzgalom mindig vonzott magához, úgy hogy büszkévé tett a tudat, hogy e lapnál működhettem, hogy azt, jobb nem létében szerkeszthettem. Soha e lapra nagyobb szükség nem volt, midőn tért kell hódítani azon szellemnek, mely a néptanítói hatastörnt nem terjeszti messzebb a népnevelés valódi határainál; a népnevelési állást nem tartja védsáncznak, honnét a világtól követelhetünk, de hová visszavonulhatunk, ha tőlünk is követelnek valamit. E szellem, hála néptanítóink józan felfogásának, terjed. Nem is váltam volna meg most sem a szerkesztéstől, ha meggyőződve nem volnék, hogy utódomban oly egyén kezébe kerül a lap, ki hasonló szellemben több erővel és már helyzeténél és a tanítótestülethez való szorosabb viszonyainál fogva is gyakorlatiasabb felfogással működhetik. Visszalépek e lap egyszerű munkásai sorába, hol huzamos időn át nekem is jutott egy szerény hely.

Azonban nem búcsuzhatom el e laptól a nélkül, hogy ne fejezzem ki forró köszönetemet azon tisztelt munkatársaknak, kik buzgalmukkal és tevékeny munkálkodásaikkal a lapot támogatták, ezek sorában különösen volt belmunkatársaimnak: Dr. Bartók István, Rieger Imre és Dr. Ferenczi Zoltán tanár uraknak, nem különben Várady Károly k. tanfelügyelő, Paál Ferencz tanítóképző intézeti igazgató és Fazakas József tanár urnak, tanítótestületünk fáradhatatlan buzgalmu elnökének. Fogadják hálás köszönetem nyilvánítását azon szolgálatkészséget, melylyel erőtlenségemet támogatni szivesek valának.

Végre fogadják a lap többi munkatársai, fogadják a lap tisztelt olvasói becses pártfogásukért a „Család és Iskola“ által szolgált nemes ügy nevében forró köszönetemet.

Kolozsvárt, 1881. október 17.

Hegedüs István.

N y i l a t k o z a t

A kolozsmegyei tantestület nagybecsü fölhívása folytán a „Család és Iskola“ szerkesztését átvettem. Legfőbb óhajom e kitüntető bizalomnak megfelelni. A lap irányát, mely szerint fő törekvése a népoktatás érdekében működni, fenn fogom tartani tovább is. A lap szellemi értékét megőrizem. Tisztelettel felkérem evégre t. tanítótársaim támogatását és meleg érdeklődését oly ügyben, melynek közös munkásai vagyunk. Jelszavam: Tenni a nevelésért: tenni a hazáért. Hiszem, hogy nem hiába fáradunk, kik itt munkálunk s reméllem, hogy e lap meg fogja tenni ezután is a magáét.

Kolozsvárt, 1881. november 1-én.

Dr. Ferenczi Zoltán.

Sámi László meghalt.

Sámi László, a kolozsvári ev. ref. főtanoda történelem tanára október 23-án este $\frac{3}{4}$ órakor guttaütésben hirtelen elhunyt.

Sámi László 64 évet élt, született Zilahon 1817. nov. 16-án. Tanulmányait Zilahon kezdte, Kolozsvárt végezte. A jogot Pozsonyban hallgatta, s a 30-as, 40-es évek küzdelmei formálták ki benne a hazafit. A 40-es években politikai szerepet folytatott, magántitkára volt Teleki Lászlónak, Kossuth Lajosnak, ki mellett a forradalomban is élénk részt vett. 1846-ban Wesselényi Miklós meghívására a történelem tanára lett Zilahon, a forradalom alatt állása nem volt, az 50-es évek elején, mint nevelő rejtezkedett a Wesselényi háznál. 1852-ben választott meg tanárnak Kolozsvárra s azóta mint az ifjuság bálványa, nemesen nevelő, gazdagon oktató és gyümölcsöző nyugodt életet élt, bámulva sokaktól, tisztelve és szeretve mindenkitől. Európai miveltségű, eszményi gondolkozású, humanusan érző, igazi bölcs volt. Maga magát nevelte azzá, a mivé lett, nyugodt szemlélője az életnek, ki az önmuralmat tetté változtatta s az emberiség haladását nem aprólékos küzdelmeiben szemlélte s ezekben nem is vett részt; hanem magas történelmi álláspontból hirdette tanításaiban, hogy az emberiség nagy célja felé csakugyan halad. Ő a francia humanisticus politikai írók eszméit a józan s világos magyar észjárás világával fogta föl s hirdette. A történelmi múlt küzdelmeiben mindig az örök emberi jellemvonásokat emelte ki s a tiszta görög emberies művelődés ideálja élt lelkében. Keveset írt, többet gondolkozott s lelkében együtt élt az egész nemzettel, az emberiséggel. De hiszen nem kell ezt elmondanom. A ki ismerte közületek őt, az tud róla száz ennyit s érez ezer annyit. Ha ismertétek ez arcot, tudjátok, hogy azon egy nagy, magával harmoniában élő lélek derüje volt, a minthogy lelkében erős meggyőződés élt affelől, hogy egyesek csalódhatnak, de az egész emberiség nem; egyesek elbukhatnak, de az összes egészben előhalad. E nemes szív kihűlt, e nemes alak kidőlt a legnemesebbek soraiból, mi most elbúcsuznak tőle; de emléke drága lesz azon hatásban, melyet az ifju lelkekre bár csak még gyakorolhatott volna s mint példányképé, melyhez hasonlítani mindig annyit fog tenni, mint az emberiség legnemesebbjei közt foglalni helyet.

Tisztelt gyülekezet!*)

Szerény, kevésbé ösmert küzdőnek életrajzát, s a tudományt érdeklő fontos feltalálását kívánám önöknek néhány szóval, röviden előadni.

*) Felolvastatt a kolozsm. tanító-test. 1881. okt. 28-án tartott közgyűlésén.

Azok közül, kik a mindennapi anyagi érdekeken felülemelkedve, eszmékért tudnak lelkesülni, kik előtt nyitva áll a szellem világa, némelyek a tudománynak szentelik életüket. Szenvedélylyel keresik az igazat, s azt hirdetni igyekeznek magok körül. Mások a művészeteket választják életezéllul, s az általuk sejtett szép eszményképét igyekeznek megvalósítani, maradandó művekben. Vannak azonban olyanok is, kiknek szívében csupán az emberiség önzetlen szeretete lángol, kiknek egyedüli ámbitiója embertársaikat jobbakká, boldogobbakká tohetni, a roszt, a fájdalmakat kevesbiteni, s a jó összegét nevelni e földön. Ezek talán legmagasabbban állnak az emberiség erkölcsi fokozatán; nem gyönyörködhetnek műveikben, mert jótéteményeiket láthatatlanul szórják szét a szenvedők közé; nem kívánnak dicsőséget, mert magokról teljesen megfeledkezve, csupán egy általuk látni, nem remélt szebb jövő előkészítéséért fáradoznak, s így semmit sem várva, csalódást nem érezve, talán legboldogabbak is az emberiség nagy családjában.

Ezekhez tartozott Chevé Emil, kit még saját hazájában sem ösmernek általánosán és ki annyit tett a zene elterjedésére nézve Franciaországban. Ő a feltalálója a számokkal tanításnak, mely az elméletet ép oly tisztává és világossá teszi, mint a minő maga a számtan; mely a gyakorlatban is annyira megkönnyíti a zene tanulását, és mely most Franciaországban minden kiseddévóban, elemi oskolában és gymnasiumban el van fogadva.

Chevé Emil nem volt eredetileg zenész, orvosnak készült, és huszonkét éves korában csakugyan tengerészi orvossá ki is lett nevezve valami hadihajón. Sokat utazott, tapasztalt. Azon nemes uttörőkhöz, tartozott már legzsengebb ifju korában is, kik remélik s hiszik, hogy az emberiségre egykor szebb jövőndő vár; hogy a világosság terjedésével a roszt mind jobban ki lesz irtva, s a jó mindinkább elterjed. Azon erős meggyőződése volt, hogy a zene leghamarább képes a tömeget szelidíteni, felemelni, s ezért igen fájlalta, hogy a zene oly kevésbé volt elterjedve és élvezve Franciaországban az alsóbb osztályok közt.

Ily hangulatban találkozott Párisban 1836-ban 28 éves korában, Paris Aimé vel, ki mint mathematicus épen azon törte fejét, hogyan tökéletesítse és dolgozza ki a Rousseau által ajánlott zenemódszertant számokkal. E két férfi összeszövetkezett, Chevé elvette Paris nővérét, ki ezután hasonlóan lelkesült a közös eszméért, és aztán hárman az új módszertan kidolgozására szentelték minden erejüket. Paris csakhamar meghalt, de Chevé és neje célzt értek. A Rousseau agyában megvillant eszmét teljesen felkarolták és rövid időn rendkívül hamar célhoz vezető kitűnő módszerré dolgozták ki.

Rendes módon ugyanis, minden nehézség egyszerre lepi meg a kezdő tanulót, s ez a miatt csak nagyon

lassan haladhat. A számokkal a fő előny, hogy egy hézséget a másik után győzhet le. Magokat a hangok olvasását első perczen megtanulja a növendék és e szerint azonnal a hangközök helyes eltalálására fordíthatja minden figyelmét. Azon kívül száz meg száz különféle hanggyakorlatot lehet tételni, két négyszög láb, számokkal megtelt vászondarabon, úgy hogy azokkal nincs mit fukarkodni, lassan-lassan, fokozatosan lehet a növendéket minden lehető hangköz eltalálására vezetni.

A növendék gyorsan megtanulja tehát a zenét olvasni és a hallott dallamot felírni, épen úgy, mint a hogy anyanyelvén olvas és ír betűkkel.

A mértékre nézve, külön nyelvezetet gondolt ki Chevé, melynek segítségével mindent megmérhetni, minden egyes hangot, minden szünetet. Ezt is külön tanulmányozza a növendék s ez is tetemesen segíti elő gyors haladását.

Mikor a hangközöket tökéletesen ismeri, s a mértéket jól érti, csak a közönséges kótával kell megismerkednie, mi akkor hamar megy és kész zenész.

Chevé és neje egész életükön át a legnagyobb szenvedélyvel tökéletesítették módszerüket. Az első már 1832-ben nyilvános tanfolyamokat kezdett hirdetni gyermekek, ifjak, felnőttek számára. A második kora reggeltől estig magán lezckéket adott, összesen 20000-et egész életén át, többnyire ingyen. A legbutább, minden zene tehetségtől megfosztott gyermekeket kérték minden felőlről, és ezeken próbálták a módszer csallhatatlanságát. Ha egyik és másik gyakorlat közt megakadt az ily tehetségnélküli egyén, Chevéék addig próbálták, addig gondoltak ki könnyebb fordulatot, míg aztán az átmenet érezhetetlen volt, s minden növendék kivétel nélkül, kitűnő zenész lett. Mert megrögzött, hamis hang egyáltalán nem létezik. Ha csak valakinek organikus hibája nincs, mi az éneklést egyáltalán megakadályozza, mindenki helyesen énekelhet, csak füle legyen kellőleg begyakorolva. S ezen módszerrel az okvetlen meg is történik.

Miután Chevé eszközeit jól elkészítette, hozzáfogott valódi célja előmozdításához. A fizető tanfolyamokból már megélhetvén családjával, orvosi pályájáról végkép lemondott, de régi összeköttetéseit arra használta fel, hogy az orvoshallgatók nagy termét magának ingyen nyerte meg háromszor hetenként estére.

Itt aztán ingyen tanfolyamot nyitott a munkások, munkásnők és nép emberei számára. Ezek nagy számmal jelentkeztek, és Chevé hat hónap mulva bámulatos eredményt mutatott fel velök. A legbajosabb zenedarabot első látásra úgy elénekelték, mintha betanulták volna. Minden dalt első hallásra, hiba nélkül felírtak. Chevé ekkor új növendékeket vett fel, és husz éven át, halála napjáig szakadatlanul kétszer egy évben 600 zenészt képezett, a zenéhez ezelőtt mit sem értő, nehéz kézimunkákkal küzködő egyénekből.

Minden ily este Chevének négy forintjába került

a világitás és más mellékes költségek miatt, de ezt fizető tanfolyamaiból pótolta, és örömmel áldozta, mivel sok ezer embert vont el az által a csapszékekből és nemesebb, felsőbbrendű élvezeteket tárt fel előttük. S ha most, az idegen bámulattal látja Párisban, vasárnaponként a nagy circus helyiségében, hogy a Pardeloup komoly fizető hangversenyeit legnagyobb rész munkások hallgatják, nem is sejti, miszerint azt főképp Chevé Emilnek lehet köszönni! Mert Chevé szerényen, minden zaj nélkül működött. Lelkének páratlan jósága és önfeláldozó szelleme annyira visszasugárzott nemes arczár, hogy a gyermekek kivétel nélkül ellenállhatlanul vonzódtak hozzá. Előadásai után mindig körülvették, s el nem mozdultak volna, míg homlokaikra egy atyai csókot nem nyomott. Megható látvány volt ezen hosszú, őszhaju küzdő e nyüzsgő agyalok közepette. Mert a ki csak megközelítette Chevét, azonnal jobbnak érezte magát; s annak, ki vele tovább érintkezett, bár mily keserű tapasztalatai lehettek később az emberekről, hinnie kellett a jóban s az emberek folytonos tökéletesedésében!

És ennek kapcsában, engedje meg nekem tisztelt gyülekezet, hogy Chevé emlékére, ki nekem is szeretett tanárom volt, egy indítványt tegyek, melyet legfőbb óhajom volna a tisztelt tanítótestület által felkarolva látni. Bár Kolozsvár városa bámulatos sokat áldozott és tett az utóbbi időkben a tanítás terén, marad és fájdalom sokáig lesz még itt tenni-való.

Azon szegény gyermekek érdekében szeretnék felszóllalni, kik sem rendes elemi, sem esteli, szóval semmiféle tanításban nem részesülnek. Vannak még olyanok, magam is ösmertem. Ezek aztán az estvéket rosz kávéházakban, kártyázással töltik. Ha egylet alakulna, mely ezeket felkeresné s szép móddal magához édesgetve összegyűjtené s számokra nem száraz, de ellenkezőleg, minél változatosabb, vonzó értelem és szívfelesztő előadásokat rendezne, sok lelket lehetne talán megmenteni a jónak. Ezen egyletnek minden lelkes egyén tagja lehetne: tanítók, egyetemi hallgatók, magánzók, nők is. Némelyek a növendékek becsalogatását vállalnák magokra, mások az előadásokat rendeznék, míg ismét mások ezeket megtartanák. Igazságos, hogy a ki a társadalomtól sokat nyert, részesíteni igyekezzék a jótéteményekben a társadalom mostoháit. Ez mindkét félnek előnyére van; és semmi sem fejt ki jobban a társadalmi erényeket, mint a szövetkezett egyéni kezdeményezés. Ha a tisztelt tanítótestület ez indítványt magáénak vallaná és kezdeményezése folytán ez életbe lépne, szívesen tartanék e növendékeknek hetenként két előadást a zenéből, Chevé tanmódszere szerint.

De Gerandó Antonina.

Az iskola és a vallás.*)

Mottó. Isten lényege és az ember legfőbb célja: az erkölcsi tökéletesség.
Martineau Jakab.

Igen tisztelt gyűlés! Azt hiszem, hogy fölösleges hosszasan igazolnom e helyen való megjelenésemet. Mindenki tudni fogja, hogy a kolozsmegyei tanító-testület évi gyűlésére a központi Választmány szokott gondoskodni egy vagy két felolvasásról. Az lenne a legfőbb kérdés, hogy miképpen érhetne az én igénytelen személyemet az a megtisztelő szerencse, hogy az egyik felolvasó én legyek. — Ezt magam sem tudom, de annyit állíthatok, hogy mióta eszmélni kezdtem, azóta e pillanatig azzal foglalkoztam, hogy miképpen tehetném jobba embertársaimat. Tanítója voltam a kisebbeknek, s tanítója vagyok ma is s hivatalom szereteténél nagyobb csupán a gyermekek iránti szeretetem. E kettő adott elég bátorságot arra, hogy ez érdemes gyűlés előtt megjelenjek és elmondjak némelyeket az iskoláról, mint a tanító működése helyéről és a vallásról, mind a gyermeknek tanítandó tárgyak legnevezetesebbikéről.

A közoktatási törvénynek van egy rendkívüli sajtósági §-a — az 57-ik — a mely azt rendeli, hogy még abban az esetben is, ha az iskolának egyetlen tanítója van s az maga kezeli a kiszabotttantárgyakat, a hit- és erkölcsstan tanításáról a vallástelekezet gondoskodik. A felekezet e rendeletet legtöbb esetben oly pontosan végre hajtja, hogy ha a tanító hozzátartozik is, a vallást papjával szereti taníttatni. Tehát mind az állam, mind az egyházak azt mondják, hogy az erkölcsstan és vallás más, az iskola többi tárgyaitól egészen elütő különleges dolgok. Tehát azokkal csak specialis jogokkal felruházott tanító foglalkozhatik. Úgy van! De kérdem honnan ered ez? Nagyon egyszerű rá a felelet; a vallás alatt az egyház confessiókat ért, a confessióknak megvan a maguk formulájuk és ezeket csak a megszabott módon lehet tanítani.

Mi ennek az eredménye? Az, hogy a tanító és a pap vagyis a vallástanítója, mint két, külön dolgokkal foglalkozó egyén állanak szemben egymással s legelőször is a tantervet úgy állítják meg, hogy a vallás számára egy vagy két órát a délutánból valahogy kiszakítanak. És ez elég már magában is arra, hogy az utóbbi másodrendű dolognak, tehernek és akadálynak tűnjék fel a tanuló előtt, s hogy megtanítsa arra, hogy ezt nem szükséges komoly és lényeges dolognak tekinteni. És t. gyűlés ez még csak hagyján! De hát a mikor az az eset fordul elő — a mire sajnos több példát tudnék felhozni — hogy a tanító szükségtelen, ó korba illő, boldogtalan és hiu capriciának jelenti ki az egész vallást, az Istent pedig oly üres táblának, a melyen csak az van, a mit az emberek ir-

tak rá, s a kinek a létezése vagy nem létezése egészen a tudósoktól függ, kiknek nagy része már is a mellett van, hogy inkább nincsen, mint van.

Mi lesz az így nevelt gyermekekből? Értelmes, okos emberek és jó hazafiak, ezt felelik rá az illető tanítók.

Igen de az ilyen ember olyan mint a hold sugara, mely világít, de nem melegít: ész, sziv nélkül.

Mivé lesz a gyermek, ha anyját azért tiszteli, mert szülte és a természeti törvény kényszer hatása alatt tejével táplálta? Mi lesz a barátságából, ha csak azért türik meg, mert czege alatt az emberek egymás gyengéit jobban tudják fedezni. És mi lesz abból a társadalomból, a melyet ilyen emberek fognak alkotni? Nem kell messze mennem a feleletért. A nihilista aknák egetrázó robajában és a világot felindító gyilkolásban van olyan jel, a mely erre megadja a feleletet. A legyilkolt nem ismerte az emberben az embert, nem tekintette egyébnek eszközénél. Önző, zsarnokias célok voltak előtte, a kezébe vett hatalmat erre fordította. Eljárása ellenkezett a legfőbb törvényekkel. Összeütközésbe kellett hogy jöjjön és áldozat lett.

A gyilkoló egy magasabb, tágabb körü eszmének élt. A hasznosságot, a közjó előidézését tartotta szem előtt, de azt mondotta, hogy azért bár mit meg kell, hogy tegyen; a törvényre nem gondolt, mert így okoskodott: finis sanctificat media. Magas eszméjének nem lett volna sok ezer ember élete sem.

De még közelebb jöve, itt vannak körülettünk a pessimisták, kik a legélénkebb színben festik előnkbe a nyomort és csökkentik a sziv reményeit. Az életet kínosnak és küzdelmesnek mondják, a melyben nincsen egyéb önzésnél. Előnkbe rajzolják a miveltség vétkeit, a háboruk kegyetlenségeit, a kereskedelem csalfaságát, a diplomacia rejtélyeit és a társadalom hiúságát és azt kérdezik, hogy beszélhet még ily selejtes, ily vétkes világban is valaki erkölcsi tökélyről, magasabb ideálról. Szomorú tények ezek t. gyűlés és én azt mondom hogy létezésök oka abban van, hogy az embert nem ismerték helyesen s a gyermeket nem tanították jól és jóra; én sokat tulajdonítok ebben annak az észjárásnak, a mely a fennidézett törvényhez hasonló intézkedéseket eredményezett másutt is.

De mondják némelyek az iskola védelmére, hiszen az iskola egyház nélkül, az iskola tanítója a pap nélkül is részesíti a gyermekeket erkölcsi nevelésben. Ezt is megengedem, sőt hála istennek, nem ismerek ily iskolát, a melyről az ellenkezőt lehetne feltennem. Minden tanító kötelességének ismeri, hogy a gyermeknek ne csak azt tanítsa meg a mi elébe van szabva, hanem egyszersmind igyekszik megtanítani arra, hogy mi különbség van a jó és rossz, a szép és rút, az igaz és hamis között, mi a teendője a gyermeknek önmaga, társai, tanítója és mások iránt, szóval a mindennapi élet szükségéire előkészíti. De t. gyűlés ez

*) Felolvasatott a kolozsm. tanító test. 1831. okt. 29-én tartott közgyűlésén.

nem érdem, ezzel nincsen semmi nagy dolog mondva, s a ki még ennyit sem teszen meg §. nélkül, az valóban nem érdemes még arra a sovány falatra sem, a melyet mint tanító kap.

(Folyt. köv.)

Boros György.

Egy emberbaráti tett.

E pár sorban egy nemes czélról szándékunk olvasóinkat tudósítani s követését ajánlani.

A folyó évi „Erdélyi protestáns közlöny“ 36-ik számában dr. Jenei Viktor úr egy cikket irt, melyben föl hívja a közönséget egy nemes tetre. Külföld egynemely nagyobb városában ugyanis oly társulatok léteznek, melyeknek célja a városok, tiszta levegőt sohse élvező nyomorult gyermekeit nyáron át egészséges, szabad levegőjű vidékekre vinni, ugynevezett gyarmatokra. Ily gyarmatokra Erdély szabad levegőjű s épen nem nagy városaiban szükség nincsen, de van egyébre. Azt kell tenni hát, mire szükség van. Így jött Jenei Viktor úr a szegény gyermekek ruhával való ellátásának gondolatára s ebben segédkezésre hívta fel a társadalmat.

Van Kolozsvárt a hivatalos adatok szerint 2873 tanköteles. Ezekből intézetekbe jár 1972 s így oktatásban nem részesül még 901. Megdöbbenő szám oly városban, hol 30-nál többre megy a mindenféle nyilvános iskolák száma. Ezeknek befogadására nincs ugyan Kolozsvárt elég elemi iskola; de másfelől tény az, hogy a meglevő intézetek sincsenek kellően felhasználva s ennek, mint a felhívásban olvassuk, a szülők tudatlanságán kívül főoka az, hogy a gyermekek jórészenek nincs annyi ruházata, hogy téli időn iskolába mehessen vele.

Ezen kíván Jenei Victor úr egyesület-alkotás által segiteni. Egyesületet kívánt alkotni a végre, hogy ez egyesület hívja fel a társadalmat azon, a háztartásban majdnem teljesen használhatatlan zsisbárusi tárgyak átadására, melyek a háznál csak a lomot szaporítják, de a melyek tömegben egyesítve s eladva sok szegény, koldus gyermeket fognak felruházni.

E felhívás a közelebbi napokban jelent meg a kolozsvári lapokban s október 17-én meg is tartott

kiváló részvét mellett az a gyűlés, mely megalapította a „szegény tanulókat segélyező egyesület-et Kolozsvárt.“ Ugyane gyűlés megválasztotta einökéül Dr. Jenei Victor urat, megválasztotta hivatalnokait, választmányi tagjait, megalkotta alapszabályait, melyek a helybeli lapok 18—19-iki számaiban jelentek meg s így a terv ténynyé vált. Az egyesület a népoktatási intézetek növendékeit fogja első sorban segiteni s pedig vallás és nemzetiségi különbség nélkül. E segítés módja a következő lesz: „beiratkozó tagjaitól a házaknál található s már lomtárba szánt, elviselt ruhadarabokat, csizmákat, cipőket s általában a használhatlan, de mégis értékesíthető apróságokat megbízottja vagy küldöttje által időről időre kikéreti, saját költségén elviteti s vagy ugyanazon állapotban osztja ki a nyomorban sinylődő gyermek szülőinek s gyámjainak felhasználásra, átalakításra, a milyenben kapta; vagy pedig ószeri vagy zsisbárusi elárusítás útján értékesítetteti, s az így begyűlő összeget fordítja a fennebbieken megjelölt céljai elérésére.“ Természetes ebből, hogy az egyesület tagjai lehetnek hát mindazok, kik időnként o lomtárba szánt apróságokat az egyesület rendelkezésére bocsátják.

Midőn mi emigy ismertetjük s a vidéken követendő példaként ajánljuk ily egyesületek felállítását, másfelől örömmel fejezzük ki, hogy a társadalom emigy működik, tenni akar s mintegy segít magamagán.

A központosítás mai idejében, midőn szokni kezdjük mindent a kormánytól várni, ily szerű törekvés nagyszerűen gyümölcsöző s jótékony hatásu lehet egyéb irányokban is; de legkivált a társadalom nevelése mindig oly dolog lesz, melyre nézt eleget tenni soha sem lehet s a dolognak épen ez egyesület által célbavett oldalait kormányhatalom sohasem intézheti el. A társadalom jobbitása századunk költészete s az tény, hogy e javítás mindig és fáradhatatlanul ott kezdendő a gyermekknél s a családi élet tűzhelyén. Innen a legnagyobb segítség mindig az volt a társadalomban, mi a koldus, rongyos gyermekek érdekében tétetett; mert helyesen jegyzi meg a felhívás, hogy a nyomor a bűn anyja, a vagyoni jóllét pedig nemesak a boldogságnak egyik forrása, hanem iegfőbb eszköz is, hogy el ne romoljunk.

F. Z.

T Á R C A .

HASONSZENVI GYÓGYMÓD A NEVELÉS TERÉN.

Egy tanítónő élményeiből.

A nevelés tan gyakorlati tudomány, vagy fél mesterség. Minden mesterség bizonyos fogásokkal jár, me-

lyek a tapasztalati ismeretekre vihetők vissza. A kísérlet nincs kizárva, a módszer kiválóan inductiv; mert a nevelés tárgya és alanya: különböző. Egységes módszer és eljárás egyforma sikerre nem vezet. A nevelésnek rokonsága van az orvosi tudománnyal. Friss levegő, egészséges táplálék, mozgás, tevékenység óvnak meg

bennünket a sorvadástól, betegségek-től és korai haláltól: A társadalom tiszta levegője, egészséges szellemi táplálék, mely túlterhelést nem idéz elő, eleven gondolatmenet, bizonyos szellemi tornázás tartják fenn a lélek épességét, teszik az embert szilárdná, edzetté, hogy az élet viharainak ellenszegüljön; óvják meg az erkölcsi bukástól és adják meg neki az erőt, hogy mint a földi lények koronája megtartsa méltó rangját.

Valamint az orvosi tudományt az allopathák és homeopathák különbözőképen, de bizonyos törvények szerint gyakorolják; a nevelést is, különböző irányt követő képviselői különbözőképen gyakorolják. És mint az orvos ez vagy ama bajnak orvoslásánál alkalmazkodik a gyógyítandó alany szervezetéhez; ehez képest ad erősebb vagy gyegébb szereket; így kell a nevelőnek is a javítandó hibának mértékéhez és az erkölcsi betegségben szenvedő egyén lelkületéhez képest eljárni.

Az orvos olykor mérget ad méreg ellen: nem járhat-e el a nevelő is olykor a hasonszenvi mód szerént?

Tehát hasonlót hasonlóval: ez alkalmazható-e a nevelés terén? Az allopathák is kénytelenek elismerni, hogy a hasonszenvi gyógymód egyszerűsítette a gyógyszereket és a gyógymódot. Kérdés: a hasonszenvi eljárás a nevelés terére átvive nem vezetne-e mélyen megrögzött erkölcsi bajok gyökeres orvoslására, annyi-val inkább, mert semmi önkényt nem alkalmaz, de a természet törvényei szerint jár el.

A sok okoskodás és erkölcsi lecke soha sem jobbitott meg egy meglett egyént sem, nem hogy egy gyermeket megjavított volna. A sok gáncs, az untalan szidás eltompítja az erkölcsi érzéket, közönségesse teszi a gyermeket úgy a maga mint a mások hibái iránt.

Alig van hiba, melyet ne lehetne megjavítani, ha keletkezése pillanatában fedezné föl a nevelő és a természetes orvoslást alkalmazná. Könnyebb hiuságot fokozott hiusággal, restséget ráparancsolt tétlenséggel, tisztátlanságot szándékos tisztátlansággal meggyógyítani, mint sok beszéddel, fenyegetésekkel és büntetésekkel.

Álljon itt e sajátos állítások igazolására egy néhány tapasztalati tény.

A kis Mari soha el nem ment a tükör előtt, hogy benne tetszelegve meg ne nézze magát. Ha új ruhája volt, akkor aztán épen egészen elmerült az önmagában való gyönyörködésben. Elczek, melyek nevetségessé tették e kaczerködést, komoly feddészek, intelmek mit sem használtak Ekkor új nevelőjének az ő jelenlétében így mutattam be: „Képzeljék csak: a kis Marinak, kinek most oly merev, fénytelen nézése van, régebben kedves, barátságos sőt okos tekintete volt. Cso-dálatos dolog: a sok tükörbe nézés mily buta szint adhat valakinek. Olvastam nem egyszer ilyesmiről, de soha se hittem volna.“ Ilyen formán még többször beszélgettünk Mari előtt és feszülten vártuk: mily lefo-lyása lesz e nagymérvű hiuságnak.

Egy néhány nap mulva ismét Mariékhoz mentem

látogatóba. A nagy tükört félig befödve találtam. Kér-dezősködésemre azt a felvilágosítást nyertem, hogy Mari akarta ezt így, hogy ne jöjjön azon kísértetbe, hogy tükörbe tekintsen. Mari szorgalmasan kerülte a tükör-be tekintetést és midőn magunkra voltunk, kérde: „Ha egy egész évig vagy még tovább is nem nézek tükörbe; szemeim ujra jók lesznek-e?“

Mari ma nagyon esinos és takaros lányka, ki a tükörbe nem néz a kelletténél többször. A hiuság izga-tásának révén a leányokból nagyon sok rossz szokást és hibát lehet kiirtani.

Vannak időszakok, midőn egy-egy gyermek akár testi, akár lelki okok miatt többé-kevésbé restségre hajlik, kedvetlenül végzi teendőit és rendkívül hanyag. Büntetések és kivált a büntetésből kiszabott munkák, (magánintézetekben még manapság is divó eme tapin-tatlan büntetés, ugyan csak helytelen, mert sem a ta-nítónak sem a tanulónak a munkát büntetésnek nem szabad felfognia) csak rosszabbá teszik a helyzetet és a gyermek munkakedvét még alaposabban tönkre te-szik. Legjobb, ha a gyermek egy bizonyos időre az is-kolai oktatás alól felmentetik, mi magánoktatásnál kö-nyebben keresztül vihető, mint az iskolában, hol nem lehet az ilyesmire gondolni a közrend és fegyelem kockáztatása nélkül.

A hasonszenvi eljárás itt e bajon is segített. Egy ismerős lánykánál a fentebb jelzett lomhaság állott be; az órák alatt figyelmetlen volt, feladatait teljesen el-hanyagolta minden dorgálás mellett és minden ígére-téseknek ellenére, melyekkel biztatták, ha szorgalmas lesz újból.

Ekkor egy napon kijelenték, hogy felmentetik a tanulás alól mindaddig, míg önként jelentkezik. „Úgy látszik, hogy beteg vagy és egy ideig pihened kell.“

Ki örült jobban mint e gyermek De öröme alig tartott egy napot. Ha egy mulattató könyvet akart ol-vasni: „most nem szabad magad megeröltetned“ — mondták neki; ha bubája számára akart ruhadarabot varrni, ugyanezen ürügy alatt kivették kezéből a tűt. Testvérei sétái ő neki igen nagyok és fárasztók valá-nak, a kicsiny konyha-gőze ártott az ő egészségének. Nehány nap alatt oly jól lakott e „kényelmes“ állapot-tal, hogy könnyes szemekkel, mint egészséges jelent-kezett újból a tanulásra és megígérte, hogy mindent szorgalmasan fog elvégezni, mit csak neki kiszabnak és csakugyan jobban iparkodott mint azelőtt valaha.

Már gyakran sarkaltam renyhe gyermeket szor-lomra és figyelemre az által, hogy mondogatám neki: „ma úgy látszik, nem a legjobban vagy, valószínűn fáj fejed; menj dülj le egy kevés ideig a pamlagra.“ Ha az ál-főfájás egy kissé sokáig tartott, hideg boron-gatást ajánltam a gyermeknek, de ehez ritka esetben kellett folyamodnom, mert a rest gyermek csakhamar meggyógyult és újból figyelmesen tanult.

Egy harmadik példát hozhatok fel arra, hogy a

tisztatlanságból mint lehetett egy gyermeket kigyógyítani tisztatlanság által.

Egy fiúcska, ha teljesen tiszta ruhába öltöztették is, egy pár óra múlva tépett és szennyes ruhával tért vissza az udvarból vagy istálóból és testi fenyték sem használt, sőt az sem, ha oly mulatságtól foszták meg, melyre nagyon vágyott. Ekkor így szóltam hozzá: „Ha te mindig piszkos vagy, nem érdemes neked jó ruhát adni. Hogy téged a büntetéstől, magam a bosszúságtól megkíméljem, mától kezdve testvéred viseltes ruháit fogod megkapni, valamint elhasznált fehérneműjét, melyek távolról sem néznek ki oly szennyesen, mint az általad viselt ruhadarabok.“

A fiú tiltakozott, de mit sem használt. E megszegyenítést nem bírta tovább kibírni, mert nem intések, nem pirogatások, de tények figyelmeztették helytelen életmódjának következményeire. Öcsesci és hugai szennyes gallérai, zsebkenőji fölláziták. Megtanulta ruháit megbecsülni és kimélni. Természetesen ez eljárás az alsóbb néposztályból került gyermeknél alig használna, mert maga körül nem lát tisztaságot.

A fentebbi példákban látják, mily természetszerű módon lehet egyes esetekben sikeresen hatni. De bármily egyszerűnek látszik ez eljárás, a gyermeki természet beható ismerete szükséges hozzá, mert minden túlzást el kell kerülni és a gyermek becsületérzését tiszteletben kell tartani. A mi az egyik gyermeknél elkerülhetlenül szükséges, a másikon lehet méreg.

Az úgynevezett „nevelői mesterfogások“-kal csinálni kell elbánni, mert művészi kéz kell azokhoz, az az derék, jellemes és képzett nevelők keze, kik a kivételes esetekben nyúlhatnak rendkívüli módokhoz oly esetekben, melyekben a rendes eszközök és büntetések nem hatnak.

Ideje a sok haszontalan szó és meddő lecke helyett erőteljes és bizonyos öntudatos törvények szerinti eljárásra térnünk. De előbb a gyermeki lelket Fröbel szellemében kell alaposan kiismernünk, megértenünk. Anyák figyeljete meg gyermekeitek életében minden mozzanatot: mert a gyógyításnál biztos kézre van szükség; de előbb ismerni kell azon szervezetet, melyet betegségitől meg akarunk menteni.

Az erkölcsi betegség gyógyításához fő-fő kellék: a nevelői tapintat.

(Allg. D. Lehrz. után átdolgozva.)

s. n.

A kolozsmegyei tanító-testület 1881. évi rendes közgyűlése.

Oktober 27-én d. u. 1/2 3 órakor vette kezdetét az előértekezlet, melyet tantestületünk derék alelnöke Benedek József egy igen hatásos és alkalomszerű beszéddel nyitott meg. Beszédében a következő pontokat fejtegette:

van-e szükség a kolozsmegyei tanítótestület további fennállítására? betöltötte-e feladatát a multban, betölti-e a jelenben — s van-e hivatása a jövőben? Az előértekezlet ezután a közgyűlés sorrendjének megállapításával foglalkozott.

Oktober 28-án d. e. 9 órakor a tanítóképezde dalköre a Hymnust elénekelve, elnök azon kitűnő beszéd elmondásával, melyet lapunkban teljes szövegben közlünk, a közgyűlést megnyitja. Benedek Áron, tantestületi titkár felolvassa az egyesület folyó évi munkásságának eredményét feltüntető terjedelmes jelentését, melyet a közgyűlés helybenhagyó tudomásul vett. Ezután Rieger Imre, egyesületünknek az első országos tanító-gyűlésen volt képviselője, tartotta meg beszámoló beszédét, melyet a közgyűlés szintén tudomásul vett. Miután az országos tanító-gyűlés lefolyásáról részletes tudósítás jelent meg lapunkban, s az ott hozott határozatokat teljes szövegükben közöltük, feleslegesnek tartjuk a jelentés részletezését, fel kell azonban említenünk, hogy e jelentés kapcsán az „Eötvös-alap“ kolozsvári gyűjtő bizottsága által a következő határozati javaslat terjesztett elő: „Tekintettel arra, hogy a közelebről tartott első országos tanítótestületi közgyűlés az „Eötvös-alap“ kérdésében egy bizottságot küldött ki, mely a III-ik egyetemes tanító-gyűlés végrehajtó Bizottságával értekezzen s így ez ügy ez idő szerint függőben van, mondja ki a t. közgyűlés: hogy az alap gyarapítására a jövőben is minden lehető megteendő, de mindaddig, míg az ügy végleg rendezve nem lesz, csakis a tagsági díjakból befolyó összeget küldi fel a központi kezelő bizottságnak, a más úton befolyó összegeket pedig „Eötvös-alap“ címmel valamelyik jó hitű kolozsvári pénzintézetnél kamatoztatja.“ E határozati javaslatot a közgyűlés egyhangulag elfogadta.

Ezután egyesületünk közlönyének ügye tárgyaltott. Paal Ferencz előadó jelenti, hogy Hegedüs István sokoldalú elfoglaltsága miatt a szerkesztőségtől visszalépett s helyette dr. Ferenczi Zoltán tagtársat sikerült a választmánynak e tisztre megnyernie.

Miután a központi választmány által beadott jelentések felülvizsgálására, továbbá a szavazatok beszédésére bizottságok küldettek ki, — De Gerando Antonina tagtárs Cheevé Emil francia zenetanárról olvasá fel azon kitűnő életrajzát, melylyel lapunk olvasói más rovatban megismerkedhetnek.

A délután tartott folytatólagos közgyűlésen Benedek János n.-almási tanító adta elő a következő vitatételt: „mely körülmények közt s minő okok folytán lesz a gyermek árulkodóvá?“ Érdekes hozzászólások után a gyűlés az árulkodás forrásaiképp a következőket jelöli meg: a szeretet és jóindulat, a rossz indulat, a személyi önzés, a természeti ösztön és az igazságérzés.

Az október 29-iki folytatólagos közgyűlésen megválasztattak a tisztségviselőket és a központi választmány tagjait. A választás eredménye a következő: elnök: Fazakas József, alelnök: Benedek József, titkár: Benedek Áron, jegyzők: Szentgyörgyi Lajos és Staudner Gyula, könyvtárnok: Rieger Imre, pénztárnok: Propper Ferencz, tanszertárnok:

Gazsi József, választmányi tagok: a) az alapító tagok közül: Szász Domokos, Várady Károly, Czirják Albert, Tóth Tamás és Nyárádi Lajos; a rendes tagok közül: dr. Bartók István, Benedek Samu. Boér Gergely, De Gerando Antonina, Deák József, Dézsi László, Kozma József, dr. Ferenczi Zoltán. Kiss Sándor, Kozma Józsefné, Nagy Kálmán, Paal Ferencz, Sárdi József, Schwarzel Adél és Vadas Zsuzsánna.

Ezután a pénztári számadások, a tanszertár, a könyv- és irattár megvizsgálására kiküldött bizottságok tették meg jelentéseiket, melyből a közgyűlés örvendetes tudomásul vette, hogy anyagi ügyei lelkiismeretesen kezeltettek, s a kezelő tisztviselőknek köszönetet nyilvánított.

Majd a nyilvános tanításokról tétetett meg a jelentés, mely szerint: Várady Albert a külmagyarutczai róm. kath. népiskolában, az I-ső osztályban a beszéd- és értelemgyakorlatokból a táplálkozás eszközeit, a III-ik osztályban a magyar nyelvtanból a teljes és hiányos mondatot ismerfette; Szentgyörgyi Lajos a külmagyarutczai ev. ref. népiskolában a III-ik osztályból a számtanból, a IV-ik osztályban pedig a földrajzból tartott nyilvános tanítást.

Mindkét tanítás a kiküldött bíráló bizottság jelentése szerint sinerültnek nyilvánított. Végül Boros György tanár tartott felolvasást „Az iskola és a vallás”-ról, melyet lapunkban szintén közlünk.

Weisz Bernát jelentése az iskolai takarékpénztárakról az 1880—1. tanévben.

Weisz Bernát e jelentést, mely mint ilyen, a 6-ik, az országos magyar gazdasági egyesület október 6-án tartott üléséhez nyújtotta be, mely épen az iskolai takarékpénztárak tárgyában tartatott s e jelentésében egyszersmind az intézmény pártolását kérte, mellékelvén hozzá az alább közlendő indítványt.

A megtartott iskola-takarékpénztári ülésen Korizmic László, Szilágyi Virgil, Dorner Ede, Nikl Mihály, Girokuti P. Perencz tagok jelenlétében, Weisz B. Ferencz elnöklete alatt, Ordódy Lajos előadó titkár e jelentést felolvasta, melyből az intézmény fejlődéséről szóló kedvező eredmény, örömmel vétetett tudomásul. Ugyancsak Weisz B. Ferencz mellékelte indítványa körül élénk eszmecsere fejlődött ki. Az iskolai takarékpénztárak további fejlesztése érdekében, miután Korizmic a rendes állami budgetbe a tanítók segélyezésének felvételét ma még nem tartotta időszerűnek, Szilágyi Virgil az élénk eszmecsere után tett közvetítő javaslata fogadtatott el. E szerint a főpapok és káptalanok, kik a humanitárius céloknak mindig áldozatkész támogatói szoktak lenni, e célra való adományozás végett kéretnek fel; valamint a hazai pénzintézeteket szolítják fel, hogy zárszámadásaiknál legyenek ez ügy segélyezésére tekintettel. Elfogadtatott a kimu-

tatás kinyomatása és terjesztése is. Az ülés végén pedig Korizmic László meleg szavakban köszönte meg Weisz B. F. királyi tanácsos meleg buzgalmát, melyet az intézmény érdekében kifejt.

Weisz érdekes jelentése a következő:

Tisztelt szakosztály!

Midőn az engem megfisztelő megbízásuknak megfelelni kívánok, van szerencsém ezzel önöknek mind az iskolai takarékpénztárak hazánkban észlelhető haladásáról, mind azoknak az 1880—81-ik iskolai évben tapasztalt eredményéről jelentést tenni; egyúttal az abból eredő haszon tekintetéből egy függelékben összeállítván azon közleményeket, melyek 239 tanító, — ki iskolájában, illetőleg osztályában az iskolai takarékpénztár kezelésével foglalkozik, — tett észleleteiről hozzám intézett.

A korábbi évektől különböző, még pedig sokkal örvendetesebb érzelemmel teljesítem most hatodizben szokott jelentésttevő tisztelem; örvendetesebbel azért, mivel az iskolai takarékpénztár áldásos intézménye, a most lefolyt tanévben hazánkban is jelentékeny haladást tüntet fel, e mellett pedig oly erkölcsi hódításokat tett, melyek messzemenő szép reményekre jogosítanak bennünket, biztos kilátásba helyezve, hogy e nagy fontosságú ügyben az előbbre haladott külföld mögött nem maradunk.

Érdekes lesz az intézmény haladását — behozatalától kezdve évről-évre megfigyelni, miért is a következő adatokat állítom itt össze:

Év	Iskolai takarékpénztárakkal bíró		Gyűjtő tanító	Betevő tanuló	Betett összeg forint
	helység	iskola			
1876	13	15	—	2621	13337
1877	17	20	95	3010	18814
1878	30	36	105	3632	30416
1879	35	50	93	2865	38650
1880	96	141	222	7333	54647
1881	178	240	451	14984	41817.78

E szerint a lefolyt iskolai évben a növekedés ismét tesz a helységeknek 82, az iskoláknak 99, a kezelő tanítóknak 229, a betett összegnek 17,170 frt 61 kr.

Mind a mellett meg kell vallanunk, hogy ha az eredményeket a külföldön észlelhetővel hasonlítjuk össze, szegyenítő hátramaradásunkról kell még mindig meggyőződnünk. Nem is szólva Belgiumról, az iskolai takarékpénztár intézményének szülő hazájáról vagy Angol- és Olaszországról stb. e helyen csak Franciaországra akarunk utalni, hol a legntolsó (1880. augusz-

Melléklet a "Család és Iskola" 17-ik számához.

tus hó) statisztikai kimutatás szerint 14,372 iskolai takarékpénztár, 302,841 betéti könyvecskét, összesen 6.403,773 frankról adott ki. A népesség aránya szerint, hazánkban egy millió forintról szóló, 120,000 betéti könyvecske és 6000 iskola felelne meg. Még a fontolva haladó Németország is kezdi újabb időben a szóban forgó intézményt méltányolni. Így nemrég Bluntschli, a híres tanár Hiedelbergában, fényes példával 500 márkát ajánlott fel az iskolai takarékpénztár meghonosítására; 80 drb 5—5 márkáról szóló takarékpénztári könyvecskében pedig jó magaviseletű és takarékos tanulók megjutalmazására 400 márkát adott. Szászországban és Sziléziában is az intézmény már meghonosodott.

Némi vigasztalást, — ha ugyan annak nevezhető — ez intézmény nálunk tapasztalható, aránylag lassú terjedéseért, csak abból az általános, bár nem épen örvendetes jelenségből merithetünk, hogy az efféle komolyabb természetű, közgazdasági intézmények, hazánkban egészben véve csak nehezen szoktak meghonosodni.

(Folyt. köv.)

Iskolai reform.

Új olasz iskola-törvény. Baccelli, a közoktatásügy minisztere ez év novemberében új iskolai törvényt fog az olasz országház elé benyújtani a kötelező oktatásról. A törvény merész s új elven alapuló. Azon felfogásból indulván ki, hogy valamely törvény csak akkor igazságos, ha egyetemes érvényű s az oktatás csak akkor jó, ha megfelel a polgárok azon állásának, mit a társadalomban elfoglálnak: ő az olasz társadalmat öt osztályra osztotta: 1. földmivelők, munkások; 2. iparosok, kézművesek és kereskedők; 3—5. földbirtokosok, jövedelmeik aránya szerint 1—10, azután 10 20 s végre 20 ezer liránál több jövedelemmel bírók.

Az első osztályu polgárok kötelesek látogatni az 1—2, a 2-ik osztályuak pedig a 3—4 elemi osztályokat is. A 3-ik osztály polgárai kötelezve lesznek gymnasiumot vagy reáltanodát, a 4-ik osztályuak lyceumot vagy magasabb technikai intézetet végezni. Végre az ötödik osztályuak kötelesek lesznek az egyetem valamely szakát végezni s a tudori oklevél elnyerése után két évet külföldön utazni. A 4-ik és 5-ik osztály azon tagjai, kik bizonyos életkorig vizsgálataikat le nem teszik, elvesztik polgári és politikai jogaik egy részét s e mellett oly pénzbírságot fizetnek, mely vagyonuk negyed részét teszi. Nemesek, kik a tankötelezettséget nem teljesítik, elvesztik nemesi címüket. Ezen törvény alól

csak azok vétetnek ki, kik állami vagy hadi szolgálatban vannak, mert azon ismeretek, melyek tőlök megkivántatnak e hivataloknál, egyenértékű bizonyítványoknak tekintetnek.

Az országos tanító-testületi közgyűlés határozatai.*)

IX.

Határozat az iskolai fegyelem tárgyában

I. Az iskolai fegyelem és annak szükségessége.

1. Az iskolai fegyelem azon fontos tényező, mely minden sikeres oktatás és erkölcsi nevelés alapkövét képezi; mert a hol nincs fegyelem, ott nem létezik fegyelem, — e nélkül pedig nem lehet oktatási eredményt gondolni.

II. Az iskolai fegyelem meghonosítása.

A) A tanító magatartása s a gyermekekkel való bánásmódja.

1. Iparkodjék a tanító az iskolán kívül példás magaviselete által a szülők szeretetét s bizalmát megnyerni, mert ha a szülék a gyermekek előtt az iskoláról s tanítóról tiszteletteljesen nyilatkoznak, ugy a leendő tanuló a sok szépnek és jónak hallása után kedvvel lép be az iskolába s bizalommal fog viseltetni a tanító irányában és annak tanítására örömmel figyel s szívesen teljesíti parancsait.

2. Nyerje meg a tanító komoly szeretettel párosult igazságos és részrehajlatlan bánásmódja által a tanuló bizalmát és szeretetét; mert a hol nincs bizalom és szeretet, ott nincs engedelmesség és tisztelet; a melyek nélkül pedig jó fegyelem nem képzelhető.

Erre nézve tartsa a tanító szeme előtt a következő pontokat:

a) érdemen felül ne jutalmazzon, de ne is büntessen soha;

b) egyes tanulókra nézve kivételt ne tegyen;

c) a kiadott parancs teljesítését minden tanulótól egyaránt követelje;

d) a hibát ne nézze el egyik tanulónál sem, hanem vegye észre mindenkor a legkisebb kihágást s rendtelenséget is és orvosolja azt azonnal.

3. A vallás-erkölcsi nevelést és oktatást különös figyelmére méltassa, továbbá a rendtartásra, mint a fegyelem fontos támaszára, kiváló gondot fordítson; különösen a rendes és pontos iskolai látogatásra nagy

*) A múlt számból tárgyhalmaz miatt maradt ki.

sulyt fektessen, s erre való tekintettel a tanulók mulasztásairól naplót vezessen.

B) Az oktatási mód.

A tanító oktatása éber és érdeket keltő legyen, ez által a tanulók figyelmét úgy kösse le, hogy a szórakozottságnak helyet ne engedjen. Ez úgy érhető el, ha a tanító minden tantárgy ismeretében és módszerében otthonos, ha valamennyi tanuló kellő elfoglalásáról gondoskodik.

C) A fegyelmi szabályok.

A fegyelem meghonosítására szükséges, hogy a tanító ugynevezett fegyelmi szabályokat állítson össze, a melyek a tanulók összes köteleességeit magokban foglalják. E szabályok irányozzák a tanulók magaviseletét:

- a) a tanórák előtt,
- b) a tanórák alatt,
- c) a tanórák után,
- d) az iskolán kívül,
- e) a tanító irányában,
- f) a tanulótársak és mások irányában.

E szabályokat a tanulók főleg szoktatás által ismerik meg.

D) A jutalmak.

Törekedjék a tanító a gyermekek érzületét oda irányozni, hogy azok magában a jóban, a jó magaviselet s munkálkodás által kifejlődő öntudatban leljék jutalmukat, s ennek alapján gyarapodjanak az ismeretekben és jó erkölcsben.

A legnagyobb jutalmat ismerje és találja a tanuló abban, ha magaviselete és szorgalma által kiérdemelte szülői és tanítója meglepedését és szeretetét.

Könyvek s más anyagi jutalmak különös tapintattal alkalmazandók; e mellett azonban oda kell hatni, hogy a tanulónak nyilvános jutalmát leginkább a megérdemelt tanodai bizonyítvány képezze.

E) Büntetések.

A büntetések alkalmazásánál a tanító rendkívül óvatosan járjon el. A legkisebb félrelépést se nézze el egykedvűleg, hanem kapja meg az is méltó büntetését, ha ez csak egy komoly pillantásból áll is.

A büntetés nemének megválasztását a tanító bölcs belátására kell bízni.

A büntetés nemei közül azonban inkább az erkölcsiek, mint érzékiek alkalmazandók.

Bármely büntetésnél is a tanuló egyénisége mindig tekintetbe veendő.

Az iskolában marasztás a szülők értesítésével csak felügyelet mellett, és a tanulónak foglalkoztatásával alkalmazandó.

A testi fenytés csak végső büntetési eszközül használható.

Erkölcseleg javithatlan gyermek az iskolából kizárandó.

X.

A „népnevelési egyesületek” tárgyában.

1. Az országos tanító-gyűlés a népnevelést, mint kizárólag társadalmi kérdést, — a törvényhozás támogatása mellett, — csak is a társadalom minden közművelődési tényezőinek közreműködésével tartja megoldhatóknak.

2. Az országos tanítógyűlés a népnevelési egyesületeket, mint a közművelődés útjában álló akadályok leküzdésére igen alkalmas intézményt, melegen pártolja és annak idejében támogatni fogja.

3. Az országos tanító-gyűlés felhívja a hazai tanító-egyesületeket a most készülő félben levő tervezet tárgyalására.

4. Az illető tanító-egyesületek a tárgyalás eredményét a kir. tanfelügyelőségek útján a vallás és közoktatásügyi magy. kir. ministeriumnak felterjesztetik.

XI.

A történelem és alkotmánytan tanításának módszere tárgyában.

1. A népiskolai történelem tanításnak célja megismertetni a gyermekkel nemzetét s az emberiség életfejlődését, törekvéseit és tetteit, s ez által értelmére fejlesztőleg, szívére és erkölcsére nemesítőleg hatni, s így a növendéket igaz hazafivá nevelni.

2. Az alkotmánytan tanításának célja, az állami élet intézményeivel, legfőbb törvényeivel a növendéket megismertetni s így a törvény iránti tiszteletre szoktatni.

3. A történelem és alkotmánytan egymásra való vonatkoztatással tanítandó.

4. A két tantárgy anyaga következőleg osztandó be: Az I. és II-dik évfolyamban a családi és községi viszonyok, mire a beszéd és értelem gyakorlatok és az olvasókönyvekbe foglalt népmesék és mondák szolgáltatják az anyagot.

A III. és IV-ik évfolyamban hazai történelem élet- és korrajzokban olvasókönyvek alapján és alkalmilag a földrajzi könyvekkel kapcsolatban.

Az V-ik évfolyamban a magyar nemzet kimerítő történelme a világtörténelmi eseményekre való tekintettel olvasókönyvek alapján.

A VI-ik évfolyamban az alkotmánytan történelmi alapon, vagyis sarkalatos fejlődési történet.

Az ismétlő iskolában a mindennapi iskolában szerzett ismeretek ismétlése és kibővítése, szintén olvasókönyvekben oly női alakok emelendők ki, a kik mint jeles honleányok a jótékonyság terén kiváló érdemeket szereztek.

5. A történelem tanítása szabad előadás alakjában történjék. A feladott leccék begyakorlására az osztatlan iskolákban az olvasókönyvek, az osztott iskolában kézikönyvek is használhatók.

6. A hazafi érzelmeik ébresztésére és fejlesztésére igen alkalmasok a nemzet sorsára döntő befolyással bíró események évfordulóinak megünneplése, miert is az iskolai emlékünnepek rendezése ajánlatik.

7. A közoktatásügyi m. kir. ministerium felkértek, hogy a történelem elemi tanításának módszerét tárgyaló vezérkönyv kiadása iránt intézkedjék.

8. A történelmi oktatás érdekesbbé tétele szempontjából a m. kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium felkérendő, miszerint történetünk nevezetesebb egyénei, eseményeinek feltüntetésére szemléleti képeket készíttessen.

(Vége köv.)

IRODALOM.

Neveléstan. Első rész. Irta Erdődi Jánost. k. igazgató. — Erdődi János tanítóképző-intézeti tanár „Neveléstan“-ának első része, mely az embertannal foglalkozik, csak jó várakozást ébreszt az egész mű további kötetei iránt. Az embertant, mint a nevelés tudományának megalapító részét veszi föl és fejtegeti. Így mindjárt kiindulási pontja is az emberi rendeltetés, melyet a tökéletességben talál, melyhez csak a mások és önmagunk által való neveltetésünk útján közeledhetünk. E szempont felállításából kitűnik a mű embertani részének is tárgyalási módja, mely abban áll, hogy az embertan testtani részét az élettani szervek ápolási módjának fejtegetésével köti egybe. Jó forrásokat használt, igyekezett a testtanból a nélkülözhetlent az illető szakkönyvek által megállapított adatok alapján adni. Egy kis egészségtan az illető szervek ápolásához beosztva, mintegy összeköti e testtant a neveléttannal; de e rész az általánosan ismert tanácsokon kívül alig tartalmaz egyebet, holott neveléssel foglalkozó egyéneknek ennél valamivel több kellene. A lélektani résznek a gondolkodás tüneményességével foglalkozó fejezetei a logika törvényeit adják rövidbe foglalva. Mintegy a gondolkodás egészségtana szerepel egyet-más a helyes értelmezés törvényeiből. Ez lehetne bővebb; de kivált az érzelmekről és akaratról szóló fejezetek érdemeltek volna a neveléttani nézőpontból bővebb megvilágítást. Tudjuk, hogy bonyodalmas tünemény az akarat, de hol a neveléttannak nem épen az akarat tüneményét kell minél behatóbban ismernie, hogy a nevelés számára tért foglaljon. Bizonyosan a mű második és harmadik részére van fenntartva e kérdések tárgyalása; de véleményünk szerint az akarat tüneményének mintegy természetrajzát, (hogy Zola hirhedt kifejezésével éljünk) lehetne a neveléttan előkészítő részében is adni.

Különbben Erdődi úr könyve világos nyelven van írva; nélkülözi a hang azon szárazságát és pedant izét, melyet a neveléttani könyvek nehezen tudnak kikerülni. Csak ajánlani tudjuk a szakférfiak, valamint a tanítók figyelmébe. A könyv Kassán jelent meg. — Ára az „Embertan“-nak 90 krajczár.

Vettünk egy nyílt levelet Hunfalvi János s egy választ Scholz Albert tollából, melyben Dr. Marczali Henrik bírálata van czáfolva, mely Scholz Albert I-ső oszt. számárra irt földrajzáról szól a Tanügy idei I-ső füzetében. Nem tartozik ránk a dologhoz bővebben szólni, de a higgadt s igazságérzettel irt kritizálásra való utalást egészen magunkéknak tekintjük.

Megjelent! Felméri Lajos kolozsvári egyet. tr. „Az iskolázás jelene Angolországban“ cz. műve II-ik kötete, mely a közép és felső oktatásról szól. Lapunk az első, a népoktatásról szóló kötetet bővebben istmertette. E második k. kívül esik lapunk czélján, de azért szívesen regisztráljuk eseményszerűségét.

A következő jelentést kaptuk: Van szerencsém a nevelésügy t. cz. barátainak tisztelettel jelenteni, hogy „Neveléstudomány“ czimű, 130 nagy ivre terjedő, 3-dik kiadásu művem pár száz példányának árát, annak könnyebb megszerezhetése czéljából, 10 frtról 6 frtra, — „A Nevelés Történelme“ czimű munkám II-dik kötetét (az I. elfogyott) pedig, mely bevezetésében az ókor nevelésének eszméit és eredményeit kiemelvén, mint a keresztény kor nevelésének rajza, magában is teljes egésznek tekintendő, 5 frtról 3-ra szállítottam. — A művek csak nálam kaphatók.

Kelt Budapesten, 1881. évi szept. 6-án.

Lubrich Ágost, m. k. egyetemi r. tanár.

(Lakása: Sándor-utca, 32. sz.)

A „Pesti Hirlap“, mint a hozzánk beküldött mutatószámból és előfizetési fölhívásból látjuk, a legnagyobb terjedelmű és leggazdagabb tartalmú napilapok egyike, a mellett, hogy a legolcsóbb is. (Előfizetési ára egész évre 14 frt, félévre 7 frt, negyedévre 3 frt 50 kr. egy óra 1 frt 20 kr). Megjelenik mindennap egy és háromnegyediven, vasárnapokon pedig két és fél iven, számos rovattal és 15—25 részint politikai, részint szépirodalmi, szatirikus és ismeretterjesztő tartalmu közleménnyel. Ajánljuk olvasóink figyelmébe.

VEGYESEK.

— A maros-tordamegyei tanító-testület ez évi rendes közgyűlését november 9-én tartja meg M.-Vásárhelyen a sz. györgy utcai ref. fluiskola tantermében. A közgyűlés tárgyai: 1. Elnöki megnyitó beszéd. 2. Mult évi közgyűlés jegyzőkönyvének felolvasása. 3. Jegyzői jelentés a tantestület évi működéséről. 4. Bizottságok kiküldése a számadások felülvizsgálatára, szavazatok beszédésére, nyilvános tanítások megbíralására. 5. Az országos tanító-gyűlésre kiküldött képviselő, Kerekes Sámuel beszámolója. 6. Felolvasás: „A tornajátékokról“, Pap Ferencz gödei áll. tanító által. 7. Délután 3 órakor nyilvános tanítások; a fejbéli számvetés előnyeinek gyakorlati alkalmazásából, Gruber Mihály polg. isk. tanár által; a magyar nyelvtanból, szóképzésről, Kerekes Elek tanító által. 8. A választmány

jelentése az év folytán kitűzött három pályadíjra beérkezett munkákról és a pályadíjak kiosztása. 9. Felolvasás: „Az írás története“, Nemes Ödön polg. isk. tanár által. 10. Bizottságok jelentése, a választmányi tagok választása. 11. Indítványok tárgyalása. Este az „Eötvös-alap“ javára dal- és zeneestély rendeztetik. E gyűlésre az egyesület tagjai és a tanügy iránt érdeklődők tisztelettel meghívotnak. M. Vásárhelyt, 1881. okt. 20. Lénárt József, elnök. Gönczi János, jegyző.

— A vallás- és közoktatásügyi miniszterium költségvetése 1882-re. 1881-re négymillióhétszázötzet tett ki: a jövő évre mintegy 300,000 fatnyi emelkedést tüntet fel. A többlet túlnyomó része a rendes kiadásokra esik, még pedig körülbelül 300,000 frttal, mely összeg részben a központi létszámban eszközendő némi személyszaporításra, ezenkívül pedig 3 tanfelügyelő, 9 segédtanfelügyelői és két tellnoki állomás rendszeresítésére fog a tanügy fejlesztése érdekében elkerülhetlenül szükséges általánosabb felügyelet elérhetése érdekében fordítani. Mint a B. C. értesül, a miniszter — az állami népiskolák szaporítására is kiváló figyelmet fordít, e mellett azonban nem mellőzi az ifjúság magasabb kiképzésére szolgáló tanintézetek fejlesztését sem. A budapesti kir. tudományos egyetemre nevezetesen az ediginél mintegy 50 ezer forinttal többet irányoz elő, miután az orvosi, valamint a bölcsészeti karnál két új tanszékre, valamint az orvosi karnál a tanársegédek, a műtő növendékek és gyakornokok számának szaporítására törekszik, míg a kolozsvári egyetemen csak némi kisebb mérvű általános felemelést czélozza. A József műegyetem költségvetési többlete az előirányzat szerint még 2000 frtra sem rug, miután ezen intézet jelenleg átalakulási stádiumban állván, egyelőre nagyobb kiadásokat nem igényel. Az országos mintarajziskola és a rajztanárképezde ellenben mintegy 8000 frnyi kiadás-többlettel van előirányozva, mely összegből a miniszterium egy új tanári állást rendszeresít, a művészi ösztöndíjakat szaporítja; végül egy műterem lakbérére és felszerelésére 2500 frtot praeliminál.

— A református néptanítók az országos tanítógyűlés folyama alatt értekezletet tartottak és a somogyi emlékirat alapján egy programot készítettek, mely magába foglalja azon követelményeket, melyekkel helyzetöken javítani lehetne. E program a tanítók fizetését, helyzetét a papokkal szemben, képviseltetésüket az egyházmegyei és kerületi közgyűléseken, konventen, zsinaton stb. formulázza, mely bizonyára élénk részvétet fog kelteni s a netalán történő javításokra, lapunkban annak idején még visszatérünk.

— A városunkban a múlt tavasszal tanító-egyletünk határozata következtében keletkezett Eötvös-alap-gyűjtőbizottság szorgalmasan gyűjti a tagokat. Mily üdvös célra kötelezik magukat az évi 1 frt — mond egy forint — fizetésére az aláírók, bizonyítéka ennek, hogy az 1876. óta az ország fővárosában alakult gyűjtőbizottság a befolyt pénz-alap kamataiból, mint országszerte úgy városunkban is adta jelét jótékony voltának; t. i. a helybeli állami tanító-

képezde egy III. éves növendékét, Szabó Emmát, — ki tanító leánya s most már maga is működő zágoni tanítónő, — 100 frt segélypénzben részesíté.

— Fröbel Frigyes születésének emlékére 1882. ápril 21-én a német egyetemes nevelő-egylet Dresdában ünnepélyt rendez, melyen e férfi emlékezetét, ki az Isten-nel, a természettel s az emberiséggel való összhangot hirdette s a gyermeki kedély pszichológja volt, Dr. Lange Wichard, művei kiadója fogja felújítani.

— Ugyancsak bizottság alakult Pesten, Vajdafi Ernő elnöklete alatt, melynek czélja adakozásokat gyűjteni Rill József 25 éves jubilleuma alkalmából, hogy házat vegyenek számára vagy valami egyéb, nevével kapcsolatban álló jótékonyásra fordítsák.

— A kisednevelők orsz. egyesülete elhatározta, hogy közadakozás útján begyűlendő összegből Tisza Kálmánné arczképét lefesteti és az orsz. képezde díszterme számára felajánlja. A pénz s az aláírási iverk jan. 1-ig P. Szathmáry Károly elnökhöz küldendők (Budapest, Ősz-utca 36. szám).

— Uj lap. Szegeden „Tanügy“ czim alatt havi folyóirat indult meg, a szept—okt. füzet hozzánk is beküldetett. Szerk. nincs megnevezve. Előfizetési ár 10 számra 1 frt, a „Csongrádmegyei tantestületek egyesületé“ nek tagjai ingyen kapják.

— Az udvarhelymegyei általános tanítótestület 1881. évi nov. 7—8-án Székely-Keresztúron tartja meg IX-ik közgyűlését.

— Halálozások. Losonczy Alajos, aradvárosi községi tanító társunk folyó hó 21-én d. u. 6 órakor meghalt 54 éves korában. Temetése 23-án d. u. 4 órakor történt meg. Béke lengjen porai felett!

— A győri állami tanítónő-képző intézet tanári kara fájdalmas szívvvel jelenti Kuczelnik Vilma intézeti tanítónőnek okt. hó 24-en fél 11 órakor 37 éves korában történt gyászos halálát. Az elhunyt a paed. irod. terén is működött. Béke poraira!

Megyei tanszermuzeum. Az orsz. tanítói gyűlés IV-ik szakosztályának több tagja azon kérelmet intézte hozzám, hogy a megyei tanszermuzeumok miként való szervezése iránt egy terjedelmesebb utasítást tegyek közzé. Belátva e megtisztelő felhívás jogosultságát, ez időszertint egy kimerítő utmutatás kidolgozásával foglalkozom, a melyben a többi között az eddig megjelent taneszközök és tanszerek czim és árjegyzékét is közzé teendém. Felkérem ennél fogva a t. kiadókat a népoktatás keretébe foglalható tárgyak és művek megbízható jegyzékét felhasználás végett hozzám legkésőbbben f. é. november hó 1-éig beküldeni, miután „Népiskoláink felszerelése és a tanszermuzeumok“ czimű művem még ez évben fog megjelenni. — Maradtam teljes tisztelettel Kassán, 1881. évi szeptember hó 30-án.

Dr. Verédy Károly,

Abauj- és Tornamegyék kir. tanfelügyelője.